

Ranko Marinković

A, ismeri ezt, jól ismeri! Ez az a kerek, szabályos *n*, olyan, mint a sirály lendülő szárnyai. Erre az *n*-re figyelmeztette oly sokszor annak idején, hogy ne írja örökösen *u*-nak a címzésben. Ő nem *Touko* és nem *Jaukiu*, nem Japán. Ő Jankin, nemes Jankin Tonko, nem pedig holmi Jau-Kiu Touko, Kiu-Siu Siu-Micu, a nagy hadvezér, Sen-Ki-Se-tudja-hol kínai tartomány meghódítója. Ezen az *n*-en itt valami nyomaték van, valami titkos jeladás, szavakkal el nem mondott üzenet. Ő, ez az *n*, ez az *n*, micsoda emlékek!

Ismerem önt, nagysád, ismerem — megismerem az *n*-jérő! És mit akar most ön tőlem, a csodabogártól, különctől, a régi kulcsok gyűjtőjétől? Éppen ezekkel a szavakkal hagyott is el tíz... nem tizenegy évvel ezelőtt, hát nem emlékszik? Sírógörcsöt és hisztérikus rohamot kapott tizenegy évvel ezelőtt, és haragosan dobbantgatott lábacskaival a kavicson (akkor, tizenegy évvel ezelőtt, erre, itt a járdákon tiszta fehér kavics volt), és kiabált: minek kellenél te nekem, azokkal a rozsdás kulcsokkal, te... (Istenem, de szép volt ő akkor!) Az öreg Lúcia fönn a házban hallotta akkor magát, és később meg is kérdezett: „Sjor Tonko, mi volt az a dolog

signorina Annával?” „Anna kisasszony-nyal?” — válaszoltam. — „Véletlenül megszurta magát egy pálmalevével...” „Mer’ hát a kulcsokat emlegette” — mormogta Lúcia —, „azér’ kérdem.”

Tudta azt az öreg bútor, mi van; és azt is hogy nem a pálma, nem a kulcsok miatt van mindez. Én is tudtam, hogy nem a kulcsok az oka. Arról, hogy gyűjtöm a kulcsokat, tájékozva volt ön már előbb is; tudott róla mindenki, az egész város, és ön mégis gyűrűt váltott velem. Mindenki, az egész helység lakossága nekem árulta az érdekes kulcsrégiségeket, sőt még ön is, még ön maga is, asszonyom, ajándékozott nekem egyet, azt a gyönyörű, velencei gót remeket, mely gyűjteményem dísze, koronája lett! (Ó, Anna!)

Nem, nem a kulcsok miatt, szépaszszony, a földmérő a ludas benne. A földmérő, igen aki itt járt nálunk földmérni földjeinket. Az elvtárs, a földmérő elvtárs! Miatta volt a hisztérikus roham, a sírás, miatta toppantgatott lábacskaival a kavicson! A cipője sarkacska-ját is eltörte akkor. és hogy hazamehessen, elküldtük Lúciát a cipészhez, hogy javítsa meg. Meg kellett várnia Lúciát, míg visszaér a cipőcskével (édes kis meztelen lábacska!), leült hát arra a

padra ott az oleanderek között, és hallgatott haragosan, szólni sem akart többé hozzám. Bűnségnek éreztem magam; mit tudtam én, szegény fejem, akkor a földmérőről! Illatoztak az oleanderek a feje fölött, asszonyom, de ön nem érezte ezt az illatot. És ezt is magamnak róttam fel azt, hogy ön nem érzi ezt a buja, bódító illatot, melytől sóhaj kél a keblekben. En is sóhajtoztam. Haragos némasága miatt, a részegítő illatok miatt, nem létezô vétkem miatt (milyen kegyetlen voltál. Anna!). És térdrogytam ott ön előtt, bocsánatáért esengtem, megtagadtam a kulcsaimat, lemondtam róluk, ígéretekkel tettem!... és meg akartam csókolni kicsi lábujját, ön pedig, ugyanazzal az érintetlen, csóktalanul érintetlen lábcskájával mellbe taszított és lelökött az út kavicsára. A szó valódi értelmében eldobott, elrúgott magától, hogy jöhessen a földmérô.

Hogy vette önt észre azokon a teodolitjain át, és hogy csomagolta be a mérôszalag bôrtasakjába máig sem tudom. Csak azt tudom, hogy ön valósággal bolondult érte. Nem szégyellte lesni, várni, találkákat rendezni (minderrôl akkor szélteben-hosszában beszéltek, én meg pirultam miatta, Anna); amikor pedig elvégezte munkáját és elutazott, elrohant utána, szégyent nem ismerve... És késôbb, amikor kitört a háború, még az erdôbe is utána akart menni! Nadrágot húzni és beállni partizannak!

Amikor Lúcia megjött a cipôvel, ön sarkonfordult és elment. itthagytott szó nélkül, egy kézzorítás nélkül. Soha többé nem láttam azóta. Lúcia mondta meg a háború után, hogy mégis férjhez ment ahhoz a földmérôhöz. Ő mondta, hogy úgy akadt rá férgesen, tetvesen, kiéhezetten (bocsáss meg Anna) és hogy aztán ön vakarta le róla a koszt, megette, megitatta, kitetvezte és maga mellé vette az ágyba. (Ó, Anna Anna, én akkor sírtam miattad!) És akkor el is vezette önt a *regisztrációra*, és be is írták önt a nagy könyvbe, mint az *ô drugaricáját*...

De mi ez, mit akar most ezzel a levéllel? Ezzel a sirály szárnyára emlékeztetô *n-jével*?! Vagy talántán csúfolódni ôhajt, nagyságos asszonyom... földmérôné?

Ugyanazon a kerti padon ült ott a gyalogút mellett, mely valamikor (tizenegy évvel ezelôtt) tiszta, fehér kavicsfal volt beszórva, de most feketéllik a puszta, sáros földtől. Az oleander cserjék *v.rágoznak*. és éppúgy illatoznak most is, mint annak idején, amikor még

ô is itt üldögélt. Felsőhajtott magában, emlékezőn.

Mit sem tud ön arról, asszonyom, hogy amikor elment, én ágynak estem, félrebeszéltem lázálomban, önrôl beszéltem, hívogattam... Azt dadogtam, hogy kidobom a házból az összes kulcsokat, csak egyet nem... Azt, amit ön ajándékozott nekem, a mennyországét, a mennyország kulcsát... Lúcia mesélte késôbb, hogy a mennyország kulcsát emlegettem... Azt hitte, haldoklom, lelkem elszállt, már a másvilágon van, a mennyország kapujában és hogy Szent Péterrel beszélget. Én pedig egyre csak a kulcsot kerestem, a mennyországét, az önét (te voltál a mennyország, az én mennyországom), am vel fel akartam pattintani az ön rettenetes, kegyetlen lelkének pántjait, feltárni és beletekinteni. Amikor meggyógyultam, elneveztem a *pokol kulcsának*, és felakasztottam arra a szegre ott az ablak alatt, melyen azelőtt a kanárink kalitkája függött. Elpusztult a kis jószág, míg beteg voltam; nem volt, aki gondot viseljen rá. Kiakasztottam hát a pokol kulcsát oda a ház falára, hátha eljön érte egy éjjel az a sátán, aki önbn lakozik, és elragadja, elviszi... Minden reggel megnéztem, ott van-e még a kulcs, és lám, mit tesz ôrdög, el is vitte egy éjszaka.

Írni akartam neked, Anna. Meg akartam írni, hogy nem én adtam vissza azt a kulcsot, hanem az ôrdög, a benned lakozó... Bocsáss meg, nem tudtam, mit cselekszem. Lúcia mondta késôbb, hogy én magam küldtem el, ô vitte a postára feladni, de én nem emlékszem, semmire sem emlékszem, majd eszemet vette a bánat.

Vártam önt, asszonyom, vártam, két álló esztendeig vártam önt. Megvettem azt a lemezt is, a *J'attendrai toujours*-t... és éjjel-nappal azt forgattam, és sírtam fölötte, és vártam. Nem jött. Tizenegy év pergett le, mégsem jött el, — és mit akar most ezzel a levéllel?

Kezében tartotta, felbontatlanul. Pirinyó kis nyomás a tenyerén, fehér, gyöngéd, mintha Annát érintené, azt a fehér, gyengéd, jó Annát, szerelmük első napjaiból. Mosolygott Anna a tenyerén, szelíden, alázatosan, mintha mindenestül átengedte volna magát neki, egész fehérségével, minden bánatával és csalódásával, ezzel az elfáradt, lankadt kézírással és ezzel a bocsánatkérô, bûnbánó *n*-nel. De még mindig nem tudott erôt venni magán annyira, hogy felbontsa a levelet. Az oleanderek

nagyon a gyanú illatával illatoztak még mindig, a régi fájdalommal, hisztérikus toporzékolásának az emlékével, itt, a padon... De nincs már meg a kulcsa a mennyek országának, hogy feltörje pecsétjeit az egeknek itt a tenyerén, a poklokna itt a kezében, nincs már meg, hogy leverje pántjait a bizonytalanság száz veszéllyel fenyegető kapujának... Elvitte az ördög a kulcsot azon az éjszakan...

Egész testében remegett a fölindulástól. Száján meg ez volt: „Komikus! Levelet kaptam tőle! Komikus! Anna írt! Neveltséges!” Szerette volna elképzelni az asszony csalódását, rosszul sikerült házasságát, a bánatos asszonyi arcot, azt, hogyan vágyódik utána, és végül alázatos, de nyílt kérését, engedje meg, hogy visszatérjen... Am éppen hogy lombosodni kezdett benné az édes ábránd fája, ez a borzongatása a kései boldogságnak, amely éppen ezért kétszeres volt, hatalmas, diadalmas — máris ellenszél kerekedett és szétfújta a diadalünnep részegítő füstjét. S ami megmaradt, az csak ez a levél a tenyerén, bizonytalan, megbízhatatlan adat, kevés ehhez a nagy ricsajhoz lelkében, ehhez a riadóhoz, mely felrázta egy csendes élet békés álmából, a rezignáció, a beenyugvás tizenegy esztendejének vaság rétegződései alatt.

Meghallotta Lúcia papucsait fenn a folyosón és hirtelen beugrta a levelet az inge alá. Határozott mozdulattal felszegte fejét és fölkel a padról. A boríték éles sarka gyengéden megszurta a bal melle alatt és ez egy rövid kis sóhajt szorított ki belőle. Elindult mégis. Elindult, hogy bezárkózzék szobájába, és ott sirja el helyzetét. Régi helyzetét, mely úgy került most elő az emlékezés szekrényéből, mint egy drága, sohasem viselt ünnepi ruha. A feledés férgi rágták tizenegy esztendeig. De most egyszerre napfényre került, szitává lyuggatva a feledéstől kopottan, furcsán, üresen és avultan — és mégis oly erősen hat, itt az oleanderek illatozódnében, egy múlt kínokkal kövezett ösvényén, melynek fehérségét élmosta az idő.

Fehér volt Anna. A hó, a cukor fehérsége volt az övé; felhőkisasszony, hófehér, ábrándkisasszony, az illúziók asszonya; áhítatos, tiszta szerelmétől fehér. És akkor egyszerre elolvadt ön a szememben, asszonyom. Csak fehér foltok maradtak ön után. Fehér üresség, a messzeségből a búcsú fehér kendőivel integető, rebbenő, fehér emlékek.

Én is integettem zsebkendőmmel az erkélyről azon a kora reggelen, ami-

kör elutazott, asszonyom. Távcson figyelttem a hajót és fel is fedeztem önt a fedélzeten. A korlátra támaszkodva állt és nézte, ahogy integetek. Ugyanúgy, mint eladdig minden reggel, amikor felkelt és megjelent az ablaknál, hogy fogadja reggeli üdvözlésemet, melyet mindig viszonzott is. De akkor, ott a gőzhajó fedélzetén, amikor elment mindörökké, nem válaszolt. A táskából elővette fehér zsebkendőjét és megtörölte az orrát. Ez volt az ön búcsúja tőlem.

Az a zsebkendő meg a távcso még mindig ott heverték egy fehér papírral bevont, különpolcon. És nem szüntem meg integetni, madame, mind e tizenegy év alatt. Minden reggel üdvözlöm az erkélyről (te vagy, Anna, még ma is az én reggeli imám), de ön helyett, meghozza ugyanabban az ablakból, csak az öreg, bolondos Róza tanti viszonzza.

Erős nyári nap tűzött az ablakra, becsukta hát, lehúzta a redőnyt, és a szoba gyászos felhomályba burkolózott. Ebben az alkonyati homályban, óvatosan, mintha fényképlemet szedne ki a gép kamrájából, felbontotta a borítékot és kihúzta a levelet. Túl sötét volt ahhoz, hogy mindjárt elolvashassa, megvárta hát, míg hozzá nem szokik a szeme.

Mit akar? A kulcsot visszaadtam, nincs nálam semmi az övéből. Vagy talán a földmérő elvtárs óhajt valamit? A földmérő elvtárs az ő közvetítésével kínál békejebbot és kér bocsánatot, amiért elrabolta boldogságomat és maga élvezi?

Sok szerencsét, földmérő elvtárs, csak te élvezz! (Mert ezeket tegezni kell, maguk parancsolták így.) Én nem vagyok boldogtalan. Ellenkezőleg, olyan szívességet tettél nekem... (Bocsáss meg Anna, csak előtte beszélek így, hogy ki né nevéssen. Te tudod, hogyan érzek.) Olyan szívességet tettél nekem...

„Kedves Toni”, állt a levélben. „mágnak is furcsa, hogy a történetek és annyi év után most mégis írok neked. Egy nagy kérésem volna, és remélem...”

A férfi arcán egyszerre eláradt a nagylelkűség fénye. (Neked ne tegyek meg valamit, drága Annám?! Mondd csak, mond!)

„... Öt évi hiábavaló várakozás után, amikor már minden reményünket elvesztettük, fiam született!”

Kétszer is elolvasta a mondatot, és csak harmadszorra értette meg, akkor,

amikor elismételte magában, egyenként megvilágította a szavakat és összehasonlította a valósággal. Öt évi várakozás! Az ablaknál leste a földmérével együtt, mikor érkezik meg a gölya! Ah, ezt nevezi ön *várakozásnak*? Kaján volt, cinikus, és tetszelgett önmagának. Arcán megérezte a megfelelő fintort is, és odalépett a tükörhöz, hogy megnézzze. A csalódottság szomorú álarcá volt ez, a gúnyor éppen csak rá volt erőltetve, mint a kézre az elcsérélt kesztyű, és arca olyan furecsán eltorzult, mintha görbe tükörből tekintet, volna vissza rá. De hát neki tetszett. Azt hitte, ez az a mosoly, mely összetöri az ellenfelet. Óvatosan, vigyázva hordozta a szobában ezt a fintort, hátraszegett fejjel, mint az egyensúlyozó művész, üvegpalackkal az orrán.

Vártak, ő várt... — mormogta megannyi keserű, sértő gondolattársítás közben... No de lássuk a „kérést” is!

„Te tudod, Toni, milyenek ők (tudom, mint afféle elvtárs), én pedig nem szeretném, ha a fiam kereszttség nélkül maradna. Ők mindent csak „regisztrálnak”... Az esküvő hagyján, azzal nem sokat törődtem (ezt tudjuk, mert nem is kell a — *váráshoz*), felnőttek vagyunk, benőtt a fejünk lágya (biztos?), tudjuk, mit cselekszünk (ez is nagy kérdés!), de ez a kis ártatlanság... csak látnád, milyen muris orrocskája van... mit tud ő szegényke a mi politikánkhoz? Később esetleg szememre vetné... Azt gondoltam hát... Itt nincs kihez fordulnom, mindannyian... hisz tudod (tudom), de téged mégis közelállónak érezlek magamhoz, oly kedvesnek, mintha bátyám lennél (köszönöm, húgom), elhátároztam tehát, hogy hozzád fordulok és megkérlek, vállalj el a keresztapasságot... Elvállalod, Toni? (Hm...)

Férjem erről mitsem tud. Mi azt még reggel el fogjuk intézni, míg ő a hivatalban van, már megbeszéltem mindent páter Vinkóval. Férjemnek pedig azt mondtam, hogy te csak úgy eljössz két-három napra, hogy lássad a kicsit, mire ő azt felelte, csak jöjjön. Tudod, ő nagyrabecsül téged. Azt mondja: „Bár azok közül való, mégsem működött együtt a megszállóval. Ez jellemre vall!” Ó, tudod, mindent a politika szemszögéből vizsgál, néha meg is unom (ugyan!), de különben finom, jó ember, a légynek se vétene. Csak hát mit tehetsz (én? semmit), négy évig az erdőben volt, időbe telik, míg rá

nem szokik sok mindenre, ami nélküli nem lehetünk meg. Kérlek Toni, ne utasíts vissza! (Hm...) Ha beleegyezel, sürgönyözd meg, hogy mikor érkezel. Szívvelyesen üdvözlő — Anna.

PS. Gyűjtöd-e még a kulcsokat? Van ám egy meglepetésem számodra!”

Nekem is egy neked! — mondta fennhangon, majd összegyűrte és elhajtotta a levelet. Rút mosoly jelent meg az arcán. Előbb csak az ajka, csak az orra körül játszadozott, mint valami csintalan ördögfióka, ide-oda ugrándozott hol az egyik, hol másik orcáján, csiklandozta, megmozgatta, ébersztgette ezeket a petyhüdt vonásokat, ezeket az álmagat, szomorú redőket, ezeket az ernyedtt, lelógó zacskókat; föl, föl riadóra, lázadásra szólította őket. Megélnékül az arc. Sokéves tompa merevségből ébredezett, nyújtózott, mozdult, táncot járt, a nevetés pedig nőtt, növekedett egyre ellenállhatatlanabban; felszakította, ledöntötte az erőltetett, görcsös fintorok minden zsilipjét, gátját, és előmlött az arcán megfékezhetetlenül és győzelmesen, mint az áradat. Kacagás ráta ezt a fehér, simára borotvált álarcot, életeli nevetés, a gyilkos acsarkodás minden erejével, mely eltépte benne valamennyi fékjét illemnek, tekintetnek, megölt minden érzékenykedést, apró bánatokat — hajdani könnyek forrásait. Harsányan, a káromlás dühével hahatózott, súlyosan, primitíven, falánkul, rőfögve, mint a disznó. Volt ebben a hatótában valami visszataszító embertelen; a bosszúszomjnak valami rettenetes, kéjes öröme.

Felkelt, felemelte a padlóról az összegyűrt levelet, gondosan kisimította és egy könyvet tett rá nehezéskül. Aztán beszólította az öreg Lúciát és elküldte a postára a távirattal: „Holnap érkezem, Tonko.”

A gőzös békésen siklott a víz tükörén, a néni ke meg beszélt, beszélt... Fiáról mesélt, aki harcos volt, aztán meg-nősült és most Szplitben van „vezető állásban”... Éppen öt meg meglátogatni, Unoka is van már, fiú, két éves — aranyos, és — isten bocsássa meg — nincs megkeresztelve! Jaj, úgy félek, sjob Tonko, ne adj isten, valami baja essék, és hát hogy fog a kis pogány cselédem, isten bocsá, hogy fog mondja csak, kereszteljenül a jóisten színe elé járulni? És arról, hogy milyenek ezek, és hogy az ő fia is, nem mondja, jó, mint a falat kenyér, de épp olyan forma, mint ők, mert egyre

azt hajtogatja, hogy minden a világon csak természet, természet... De hát ki teremtette ezt a világot, ezt a Napot, meg a nyarat, meg a telet, és ezt a tengert és ezeket a delfineket a tengerben, mondja család, s jor Tonko, mondja meg maga is; hogy teremthette az a természet mindezt, hogy minden olyan rendben van és a maga helyén? *Ajme meni*, nem értek én ebből semmit. Ugyan, hiába is töröm rajta a fejem, hanem elnézem csak azt a gyereket, ahogy áldás nélkül van, az aranyos, és nem győzőm könnyel, ha eszembe jut, jó Tonko uram...

Ő hallgatott. Az a komolyság, melylyel az öregasszony a keresztelés sorsdöntő fontosságáról beszélt, gondolkozóba, mi több gondba ejtette. A döntés ott ficánkolt igen zavaros gondolatnak hálójában, amit az öregasszony most még jobban összekuszált. Mégis, szent dolgok ezek! És ezekbe nem szeretett beleavatkozni.

Hirtelen lámpalázat érzett és már szinte megbánta, hogy elindult erre az útra. De hát a gyereket megkeresztelik, ő nem akarja megsérteni a keresztiséget. Tisztelet, becsület neki! Sőt, mi több, a földmérő háta megett történik majd az egész, csendben, összetűzés, zaj nélkül, szívében egy adag iróniával és örömmel. Az a későbbi pedig... annak már semmi köze a keresztelődöz.

A lelkiismereti kérdést megoldotta és most megint azon derült magában, hogy sikerül a család. A jóisten megérti majd és meg is jutalmazza, az ő pártján van. És Anna is. Az isten, ő és Anna — a földmérő ellen; ravaszul, finoman, csendben a háta mögött, diplomatikusan, kiabálás és hangos sértések nélkül. Anna és ő diplomatikusan keresztelik meg a földmérő fiát... Haha-ha, nevetgélt magában, élvezve a helyzetet.

Hízelt neki Anna bizalma. Bűntársnak hívta meg, az ura ellen. Bizonyos reményeket merészelt most már táplálni... Azt mondja, néha éppen elege van, Politikus! Anna képe rebent föl benne, a régi, fehér Annáé. Amikor még az övé volt. A titkos összeszűgások, kacintások, közös titkuk Annája. Elsötétített szoba, itt van, érzi Annát, ahogy minden ízében remeg, reszket, feladva minden ellenállást, késsen arra, hogy odaadja magát, és alig hallhatóan suttog, karjaiba hívogatja. Borzongott a gyönyörűségtől. Összerezgett, mintha zokogás rázta volna meg testét.

— Átugrotta a halál — szölt az öregasszony.

— Hogy? A halál? — kérdezte szigorúan, álmodozásában rajtakapva.

— Hát, úgy mondják — felelte a néni kecsésen —, hogy amikor valaki meggrázódik, akkor átugrotta a halál. És ki tudja, hátha igaz?

Halál? Nem vette jónéven, hogy ebben a hangulatában ez a szó idetolakszik. Ez az egy élete is túlságosan szűk volt ahhoz a sok gyönyörűséghez, mely holnap reggel várja ott, amikor magukra maradnak ők ketten, a bűntársak, az összeesküvők.

— Elejti az ajándékot s jor Tonko — figyelmeztette a néni, miközben odanyúlt, hogy visszatartsa a csomagocskát, mely már-már lecsúszott a férfi térdéről. — Mi jót visz benne, ajándékot?

— Azt — mondta haragosan és ellökte a néni kezét, nehogy hozzáérjen a papírgöngyöleghez; ő maga kapta el estében.

— Én meg a fiamnak viszem ezt a kis szölyöt — és rámutatott maga mellett a jókora kosárra. — Pedig többet fog a menyecske enni belőle, többet, mint ő szegény feje. Nem érkezik még enni se, csak fut ide, fut oda.

Igen, ajándék, ismételte magában, és arca, a bensőjében dúló viharoktól, ismét elkezdett rángatózni, mint tegnap is, amikor megszületett ez a rettenetes határozat. Meglepetés, hogyne, ajándékképp — pokolgép, amitől annyifelé repülünk, ahányan vagyunk. Ha te tudnád, mondta magában — és a nénikére gondolt —, milyen dinamit van ebben!

A kis csomagocskát, gondosan fehér selyempapírba burkolva és keresztben kétszer átkötve egy piros selyemszállal (a szín tetszeni fog a földmérőnek, gúnyolódott magában) ártatlanul hevert térde között, mint valami kedves kised a bölcsőben, selyem- és csipkefelhőben, a szalag égő vörösvérel díszítve... lám, éppen ahogy illik is a keresztelődöz. Ringatni kezdte ezt a veszedelmes kisedet a térdén és gondolatban becézgette: várj csak várj csak, kicsim, előbb örömet szerzünk apukának, megkereszteljük öcsikét. És aztán lefekszel majd öcsike mellé a bölcsőbe, hogy anyukát is megörvendeztessük. Mert anyuka nagyon fog örülni, ha viszontlát, apuka pedig nagyokat fog ugrani jókedvében, ha megismer, és a végén, táncrea perdülünk mindannyian és vigadunk, vigadunk...

B. Szabó György szövegrajza

— És mi szépet visz ajándékba, Tonko úr? — Az öregaszony kíváncsi volt.

— Eh, apróságokat, amit már szokás a bölcsőbe tenni és aminek örül a szülő is, meg a gyerek is. Csörgőket, csörgőcskéket... és csengettyűket.

— Csengettyűk, az szép. Az én gyerekeim meg gyufaskatulyákkal játszadoztak, amiből mindig kiszórták a gyufát... — Szavát elnyomta a hajókürt

éles hangja. A gőzös befordult a kikötőbe.

A parton nagy volt a sürgés-forgás. A hajók érkezése mindig ünnepélyes pillanat volt kikötőinkben; különösen ezekben a háború utáni években, amikor a megszállás négy évének mindenféle korlátozása és megszorítása után az emberek egyszerre szükségét érezték a nagyobb mozgásnak. Oktalan türel-

metlenséggel és kíváncsisággal várták a hajókat, még ezeket a kis helyi-érdekű gőzöskéket is a közeli szigetektől, még ezeket is olyan izgalommal várták, mintha mindegyikük valami váratlan-találkozást hozna, valami váratlan örömet, mely eddig késett valahol de íme, éppen most, megérkezik.

Nyugtalan volt. A móló nyüzgésében, azok között a nyugtalanul izgó-mozgó, hullámzó, forgolódo fejek között, melyeket mintha valami kerge szél táncoltatna, ott van az ő makacs és szélsőséges fejecskeje is, valamiféle gondolatokkal benne... Milyen gondolatokkal? Mégis hát, miért hívta meg bűntársnak (éppen őt!) ebben az összeküvésben a földmérő ellen? Miért avatta bele ebbe a titokba és miért ébresztette fel benne az érzelmeket... érzelmeket... úgy, mintha valami titokzatos, elhagyott helyre hívná, ahol egészen egyedül lesznek és... össze-sűgnak majd, mint az ármánykodók. Ő pedig maga is cselre készül (a magáéra; szörnyű lesz, olyan bosszút áll, hogy megemlegetik!) ezzel az ártatlanul-fehér selyempapírba csomagolt, szalaggal átkötött pokolcéppel, ezzel a merénylő gyilkos bombával, melynek robbanása holnap reggelre van beállítva, a keresztelő után... Kíváncsi lesz, égni fog a türelmetlenségtől... Felbontja a csomagot, megnézi a kereszt-koma ajándékát (a komáét!) és — bumm! Felrobban a bomba és rengeni fog a föld az édes elégtételtől...

Remegett félelmében. Nem a pokol-géptől, hanem Annától. Valamit motyogott magában, ám ezek csak szavak voltak, nem igazi gondolatok; a gondolatok összezsugorodtak, egymásba töltöttek, rejtőzködtek Anna előtt.

Anna ott áll a parton és vár. Várja őt, a merénylőt, várja tárt karokkal az orvgyilkost (Anna! Anna! Anna! — zokogta magában), derült arccal, bizalommal és megkönnyebbülés érzésével: Toni itt van, Toni eljött! (Toni, ni, ni, nem ui! — de hát ő ezt most mondja, nem írja...) És megbánásába, hogy csalja az urát, gyengéd rokonszenv vegyül őiránta, a gyilkos iránt, lehet, hogy a tudat alatt valami csendes, riadt szerelem is ébredt benne a tetszhalál tizenegy esztendeje után. Mert, miért is hívta volna különben, miért? Lehet, hogy ez az egész komplot a keresztelővel csak ürügy... Kéjes gyönyörűséggel gondolt erre a lehetőségre és majd el-sírta magát boldogságában. Amott meg pokolgépet akar prezentálni ennek az

ölebe hulló, esztelen boldogságnak. Micsoda hálátlanság! És micsoda örültség!

Meg akart szabadulni tőle; elhajítani, eldobni ezt az ostoba, gonosz terhet, mely most egyszerre oly súlyosan nehezedett lelkiismeretére; a gonosztevő alávalósága és cinizmusa hahotázik a csomagban ostobán. De hogy intézze el feltűnés nélkül, diszkrétén, úgy, hogy elkerülje a kíváncsiskodók kérdéseit és a megjegyzéseket? Elmerül-e a vízben? Leteszi a csomagot a korlát szélére és ott hagyja. Mihelyt megrándul a hajó, lepottyan az magától. A néni felé fordult, hogy elterelje figyelmét tetített szórakozottságáról, de hiába: az már meg is szólalt valahol a háta megett.

— *Ajme meni, sjor Tonko*, jaj az isten szerelmére, itt felejtette az ajándékot! — sápirozott. — Majd lefordult, alig bírtam megfogni. No semmi baj, majd én viszem, mert amilyen, még itt felejtene! Hogy milyenek ezek a tudós urak! No de sebjaj, majd én... Maga meg ha megtenné, Tonko uram, ezt a kis szőlőt... Csak a partig, nahát. Sok a nép, az én lábam meg már nem szolgál olyan jól, oszt azért... Csak a partig... — szaporította a szót a néni gondterhelten, miközben szoknyája szárnyaival igyekezett megvédeni szőlőjét a hajó partoldalán tolongó, türelmetlen utasok nyomásától. A piros zsinnyel átkötött csomagot pedig kezében tartotta.

Nem vette el tőle, hagyta, hadd vigye. Maga pedig dühös megadással megragadta a kosarat, magasba emelte, fel egészen az álláig, mintha éppen át akarná vetni a mellvéden.

— *Ajme meni, sjor Tonko!* — ijedezett az öregasszony a szőlőjét féltve. — Megálljon, hisz még a pallót se engedték le! Elfárad a karja...

De ő nem tette le a kosarat. A parton körözött tekintetével, nem is hallotta az öregasszonyt. És ha még a tetejébe *kettesben* jött ki elébem! — gondolta haragosan... — Vagy éppenséggel hármásban, a... *hiábavaló várakozásnak azzal a gyümölcsével!* — tette hozzá a merénylő alattomoságával, bosszúra készen.

Egy fehér zsebkendő rebbent a napfényben. Igen, ez ő, Anna. Egyedül. Körülötte kikötői hordárok, milicisták és nyugsgó embertömeg, hangoskodó, tarka, érdektelen. Ujjatlan, fehér ruhában volt, eől valami furcsa, szegletes kivágással — mindenestre jó darab fehér, meztelen húst láttatva. („Húst”?)

Nem helyeselte ezt a szót.) Fején pedig széleskarimájú, nagy panamakalap, az ég és a tenger színével kéklő, lengőlobogó szalaggal. Maga volt a Nyár, az ég és a tenger; a sirályok fehérsége volt az övé, és így lebegett kalapjában a tankán hullámzó tömeg feje fölött...

— No akkor — szólalt meg a néni —, akkor mehetünk is lassan, Tonko úr...

Most hirtelen megérezte kezében a kosarat, ezt az ostoba, súlyos kosarat, tele nagyszemű sárga szőlővel — tömött, duzzadó szemek, mint a kisgyermek orcája, mint az asszonyi mellek... És egy hirtelen szökkenéssel gondolatai ott termettek a parton; belopakodtak a ruhakivágás alá, beszálltak abba a remegő fehér völgybe... Feszülnek a ruha alatt, duzzadoznak, tele vannak tejjel...

Az asszony mintha csak megérezte volna a férfi tekintetét és gondolatát, összébb húzta mellén a ruhát és zavartan mosolygott. Még el is pirult — látta az arcán — és azt a gondolatát is, hogy azt hiszi, neki hozza a szót. És a férfi nem pirult miatta, hogy ilyesmi jár az eszében. Ellenkezőleg, olyan szárnalmas ügybuzgalommal vitte a kosarat, mintha kincsekkel volna teli, az időkhöz alkalmazkodott, a leereszkedett, kiegyenlítődt embert akarta megjátszani az asszony előtt és ezek előtt itt mind...

— Helyet, helyet! — kiáltozott a néni nagy aggodalmasan, ahogy ott haladt szorosán mögötte a hídláson. — Mozduljanak már félrebb, az isten szerelmére! Jaj, Tonko úr, csak össze ne törjön, ezt neki viszem szegénykének. — Aztán kerepelt még tovább is, de inkább csak magának mondogatta: — Az! Neki hát! Úgyis a menyecske fogja mind megenni. Annak szegénynek még arra se lesz ideje, hogy megkóstolja. Csak szalad, szaladozik, míg le nem esik a lábáról a lellem. Ejnye adjanak már helyet; nincs szemük, nem látják, hogy szólót viszünk! — fogta el a pulykaméreg az öregasszonyt néhány türelmetlenkedő miatt. Nyelve már veszekedésre állt.

— Erre, sjour Tonko, erre. — Elhúzta valamerre, félre, ahol nem volt olyan nagy tolongás. Annát elvesztette szem elől. Eltűnt a tömegben, amíg ő utat tört magának a parton.

Testét kiverte az izzadság, homlokán és nyakán kidagadtak az erek, elkényeztetett, nehézhez nem szokott keze és háta megfájdult, és sehol egy talpa-

latnyi hely, hogy letehesse a kosarat. Ekkor valaki gyöngéden megérintette a könyökét: — Toni!

Megállt, zavartan, még mindig maga előtt tartva a kosarat, szíve úgy vert a dobhártyáján, mintha fejében egész hadsereg menetelne kemény díszlépésben.

Szája tűzpiros volt, fogai fehérek, áttetszőek, és huncutkodó szeme derült mint a mennybolt. Csúfolódott.

Sokáig nézte így a kosárral a kezében és semmit sem értett az egészből. Semmit. Kétségbeejtő, reménytelen állapot, valami kegyetlen benuátság kötötte meg kezét, lábát, és úgy tetszett, örökké így marad, Annára meredve. A néni szolt rá, hogy tegye le a kosarat s ő gépiesen, félkegyelmű módjára engedelmkedett, le nem véve tekintetét Annáról. Aztán, még mindig egészen önkéntelenül, mintegy hipnotikus álomban, megfogta az asszony kinyújtott, párnás kis kezét és lehajolt, hogy megcsókolja. De a kéz hirtelen lehullott, mélyen le, mintha szemérmesen menekülne a csók elől. A férfi a kezét követve annyira előrehajolt, hogy majd az orrán támaszkodott, mintha valaki jól megtaszította volna hátulról. Az asszony fölnevetett. Gúnyolódik, gondolta, miközben rákvörös arccal, zavartan felegyenesedett. Tilos a kézcsók manapság, megtiltották... tudja ezt Anna...

— Megöregedtél, Toni — mondta és tekintetét a férfi deresedő halántékára szegezte.

És ő? Alig ismertem rá, annyira megváltozott! — vágott vissza gondolatban. — Azt hiszi, asszonyom, hogy ön még fiatal? Mint valami kislány, úgy viselkedik itt nekem! Csintalan bakfis!

Nem is tudta, hogyan szólítsa, tegye-e, vagy magázza, dadogott hát valamit személytelenül, valamit, ami ironikus bók akart lenni, de örökre elveszett a kikötő hangos zűrzavarában, elveszett örökre, mint gyöngyszem a mocsárban.

Nézte Anna arcát, ezt az arcot, melynek valamikori szépsége lassan hervadásnak indult. Apró szeplők jelentek meg az orrán, a szeme körül szarkalábak és kekes karikák... Nyakán petyhüdt volt a bőr, lejjebb pedig, a nyaka alatt, a ruhakivágásban (két rugalmas gömböcske domborodott itt valamikor, határozottan, szép, lekerekített metszettel, mely olyan volt, mint a hullámvölgy két hullámhegy között, mint

a sóhaj két csók között), most sűrű tészta ömlött el egy szemérmesen meghúzódo, vékony vonalat préselve kétoldalról, mely alétan vonaglott a nyomás alatt és szét is áradt hamar a nyak alatti bőr csiklandós deltájában. Itt már bekopogtatott az öregség, gondolta, és elfordította tekintetét szomorúan.

Az asszony ezt megérezte, feljebb húzta a dekoltázs szegélyét és enyhén elpirult.

— Hát akkor... megyünk? — szólt aztán élénken és átfogta a könyökét.

De az öregasszony hátulról már fogta a másik karját és bizalmasan rázogatta.

— És az ajándék, sior Tonko? — mondta azzal a meggyőződéssel, hogy suttog. — Az ajándékot megint elfelejtette? — Azzal kezébe nyomta a csomagot és ráadásul még két hatalmas, gondosan kiválasztott szőlőfürtöt, nagy, duzzadó szemekkel, melyek olyan kemények voltak, mint a mellek...

A valamikoriak... (Ó, Anna, Anna!) Furcsa kárörömmel elegyedett bánat fojtogatta és ez a káröröm abból a csomagból eredt, a felgyülemlett, tömény düh kisugárzásaként: bőséjében valami hejehujázó, gonosz harag lobogott, és a férfibánat mélabús esője szitált. Az első oltotta a harag tűzét. Szomorú volt.

A néni ke semmiképpen sem vállalta vissza a fürtöket.

— De Tonko úr, kérem, hisz jól jött a segítsége, mit csináltam volna én, szegény fejem, maga nélkül?

Majdnem sírt.

— De minek ez nekem? Hogy fogom vinni...? Köszönöm, köszönöm!

Százsor is elétkozta szolgálatkészégét. Anna eltávolodott, nehogy valaki is kapcsolatba hozza ezzel a keserves alkudozással a két fürt szőlő körül... Elszégyellte magát.

— A két legislegszebbet választottam ki magának, nézze meg! Vegye csak, vegye, sior Tonko, hiszen szívességet tett nekem. Ki lett volna mellettem, ha nincs Maga? Csak fogadja el! — mackaskodott az öregasszony.

— De ugyan már, hát hogy fogok én végigmenni a városban ezzel a szőlővel, az isten szerelmére?! Köszönöm...!

— No hiszen, mintha az szegény volna, szőlőt vinni! Hát viszik a szőlőt, így ni, kézben, miért ne? A nagysága is meg fogja mondani, hogy nincs abban semmi szegény, no, mondja meg a nagysága is.

Ő úgy tett, mint aki nem hallja, hátat fordított és türelmetlenül, egyik lábáról a másikra nehezedett.

Fel kellett adnia a harcot. Elvette a két fürtöt az öregasszonytól, két ujjára akasztotta úgy, mint kopolyájánál fogva a halat. És sarkonfordult, el se köszönve tőle.

Anna arcán a vendégnek kijáró, szokásos szívéllyességgel vegyült, gúnyos mosolyt vett észre. Jól megfigyelte egyiket is, másikat is, és az első sarkon dühösen földhöz teremtette a szőlőt; a szemek szertegurultak, mint a gyerekek áttetsző üveggolyói.

Az asszony nevetésben tört ki:

— Mit csinálsz?

— Mi a pokolnak adta ezt nekem! — dühöngött. — Csak azért, hogy gúnyt űzzél belőlem?

— Nem, Toni, nem gúnyolodom — mondta, de azért nevetett tovább, csúfondárosan.

Várj csak, majd meglátjuk, nevensz-e majd holnap reggel is, gondolta bosszúszomjasan. Holnap, a keresztelő után! Rettenetes fegyvernek érezte a csomagot a kezében, s csak megerősödött szándékában.

— Csupán azt nevetem — folytatta Anna —, hogy mennyire megváltoztál. Nem vagy a régi erőben, nem vagy már az a zsarnok.

— Zsarnok? Az nem is voltam soha.

Ő hallgatott. Hát persze, ugyan mit is mondhatna? Én tirannus? Szemtelenség ez tőled, Anna.

Szorosan a tenger mellett haladtak ebben a csendes külvárosban, fás, kertes villanegyedben. A kertekben fenyők, pálmák susogtak, és az asszony halántékán egy elszabadult, apró hajfürt járta táncát a könnyű, alkonyati misztrál fuvaltatában. Ahogy időnként rápillantott erre a vékony tincsré, mely Anna füle körül lengedezett, érezte, hogy lassanként elhagyja minden bátorsága, valósággal elpárolog, mintha a szentimentalizmusnak valami rettenetes olvasztókályhája bombázná hősuga-raival, és lágyítja, bágyasztja, altatja; ásított is egyet, remyhén és álmosan, a keveset aludt és fáradt emberek ásításával.

— Fáradt vagy, ugye, természetesen — kérdezte, hosszas, gondterhelt, majdnemhogy bánatos tekintetet vetve rá. — De már itt is vagyunk. Az a piros tetős. (Mire ő magában: noná — vörös! Ez a ti színetek!) Látod? Az a mi vilánk.

A tietek? — gondolta, majd fennhangozott: — Azzal a terasszal?

— Az — felelte az asszony kacéran.

A teraszon, sárga-piros csikozású ponyva alatt egy ember ült szemüveggel az orrán, és újságot olvasott.

A földmérő, mondta gúnyosan. Amde ettől a titokban, csak magában kimondott szótól mégis megrettent, ezért most igyekezett megjátszani Anna előtt az aggódót.

— A szürkületben olvas — mondta szemrehányóan. — Ez nem... egészséges...

— Nem bizony! Pedig mennyit beszél nekik!... — kapott a szón Anna. Szemmel láthatóan jól esett neki ez az aggódás. — De hiába beszélek. Ilyenek vagytok ti férfiak! Már egészen meggyöngült a szeme...

Füttyszóval adott neki jelt, ugyanazzal a néhány taktussal a *Fra Diavolo*-ból, mellyel őt, Tonkót, hívogatta hajdan. (Anna, Anna! Majd a szíve szakadt meg tőle!) A földmérő rajtakapótan összerezett, felemelte fejét, vidáman feljűk intett az újsággal és bemélt a házba, hogy fogadja őket.

— Aranyos ó nagyon — hadarta Anna —, majd meglátod. Úgy bánt ez a dolog, hogy így... a háta megett... — Nem mondta végig, hanem csak zavartan felsóhajtott,

Bánja a dolgot! A bosszúvágy megint türelmetlenül fészkelődni kezdett benne, nyugtalanul, szomszójához, kutyául szomjasan.

A *Vigyázz, harap!* — legalábbis erre figyelmeztetett az a háború előttről ottmaradt, rozsdás pléhtábla a kertajtón — a füle botját se mozdította. Ott szunyókált a háza előtt és észre sem vette, hogy gazdáinak vendége érkezett.

A földmérő már várta őket az ajtóban. Rövid ujjú, horgolt ingben volt, magas, szikár, napbarnított bőrű ember, zsebrevágott kézzel, mint egy cowboy. Hosszú arcának vonásai (most már pápaszem nélkül) ésszerűen rendezettek voltak, mintha maga rajzolta volna őket be a szíves jóindulatnak valamilyen modelljéről mintázva. Arcán szívélyes, vendégszerető mosoly ült.

Kezet ráztak. Ismerték egymást még „azokból az időkben”, még a háború előttről. Ezt nem emlegették — volt abban valami szégyenteljes mindkettőjük számára.

Anna úgy állt most közöttük, mint valami csupatűz, csupamosoly kapocs, gyönyörű, fényűző kőszönyű, azt akarta,

hogy összebarátkozzanak, össze akarta fűzni őket az eszmecsere, a kedveskedések, apró tekintetek kötelékeivel, hisz ebből születik meg idővel a kölcsönös rokonszenv.

A földmérőnek különben nem volt szüksége az ő segítségére. Szíves volt, kedves, és ez nem ment természetessége, egy kissé faragatlan közvetlensége rovására, amikor már az első néhány, szokványos mondat után, keményen vállonveregette Tonkót, mintha legbizalmasabb barátja volna. Mi több, a beszélgetés során néhányszor még tegette is.

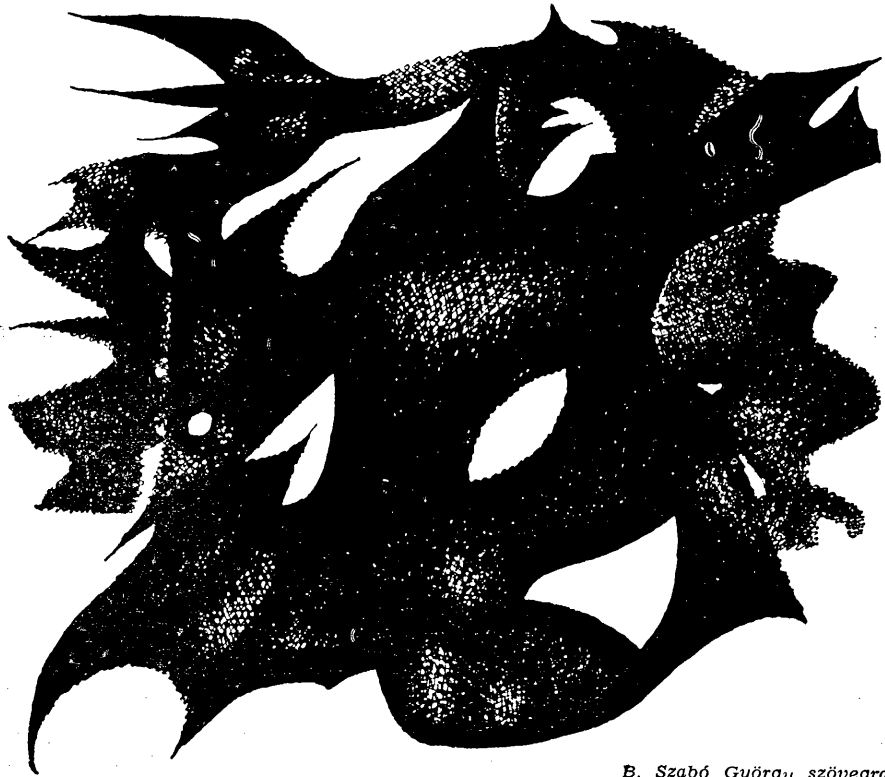
Az erdőből hozott modor! — húzta fel az orrát Tonko *de genere* Jankin. Sértette ennek az „erdőből” jött, a társadalmi érintkezés eldurvult fogalmával visszatért embernek elemi erejű közvetlensége, nyers nyíltsága. Még csak nem is hitt egészen ennek a magatartásnak az őszinteségében sem: szüntelenül csapdákat keresett benne, gúnyt. A földmérő szegletes mozdulataiban a jóalkarátú pártfogó hangsúlyozott szánakozását látta és a győztes nagylelkűségét. A kétszeresen diadalmaskodót.

Nem kell önnek engem sajnálnia, akarta neki mondani, nincs énnekem semmi bajom — és közben ördögi kéjjel gondolt a csomagra, amit holnap, amikor Annával a keresztelő után hazatérnek, ünnepélyesen a gyermek mellé helyez a bölcsőben. Akkor kicserélődnek majd a szerepek, gondolta. Akkor majd én foglak téged pártfogó barátsággal vállonveregetni, elvtárs... he, he...

Valósággal versengtek mindketten, a földmérő is, meg ő is (Anna, Anna!), hogy ki lesz hozzá kedvesebb. Valósággal lényeztetették. „Maga hozzánk tartozik, házunk barátja... a világerő se zsenirozza magát...” Így ő; Anna meg: „Toni, érezd magad otthon...”

Ő pedig tartózkodóbb viszonyt szeretett volna, kevesebb bizalmaskodást, mert ez így lekötelez, túlságosan nyíltan vár ellenszolgálatást, amikor ő árulásra készül. Kétszeres árulásra. Kétszeres győző és — kétszeres áruló, íme, ez az eredmény! De mindennek Anna az oka! Ó, Anna, minek hívtál ide!

Hazavágyott, elhanyagolt kertje után sóvárgott, szobájának félhomálya után a leeresztett redőnyök mögött, amikor nem hallatszik semmi más, csak Lúcia papucsainak áhítatos surrogása a folyosón és kulcsainak csörrenése az övében.

B. Szabó György szövegrajza

Kulcsok! Mindenfélék, nagyok és kicsik, és azok a pici, pici kis kulcsok, ékszeresdobozok kis kulcsai, és azé a medáliáé, melyben Anna egy hajszálát őrzi és egy konfettit a legutolsó farsang óta, tizenegy évvel ezelőtt. Ezek a régi kulcsok! Mennyit mesélhetnek végtelen magányáról! Reszkető, izzadt, gondos kezekről, zsugori, éber, bolondos, féltékeny szívekről, szenvedélyekről, rémült, remegő virrasztásokról és minden cellalakók kételyeiről és gyanakvásairól, kínjairól minden elkergetetteknek, elrügottaknak a zárt ajtók elől, szünetesekről és vágyakozásokról minden előtt, amit lakat őríz, ami el van rejtve, ami titokzatos, ismeretlen... A kulcsa pedig minden kínoknak egyszerűen egy kulcs, egészen közönséges nyelven szerszám. s ez a nyelv közérthető minden embernek. Ó, ha most bezárkozhatna ezekkel az öreg poliglottjaival, messze innen s messze mindattól ami itt van!

Elvezették az „ő szobájába”, lehúzták róla a kabátot meg a cipőt és a földmérő házikabátjába meg papucsába bújtatták. Ez utóbbi nagy volt neki s úgy klaffogott benne szerte a házban, akár az öreg Lúcia otthon. Megkérték, Anna kérte meg, ha lehet, csendesebben járjon, mert felébredhet a kicsi...

Ő engem szemmel láthatóan sajnál — így kezdődött Tonko hosszú éjszakai monológja, amikor magára maradt szobájában. — Úgy viselkedik, mintha szüntelenül bocsánatot akarna kérni, mert ő boldog. Szép kis boldogság, mondhatom! Mintha valamit is megirigyelhetnék tőle! És röhögött este a teraszon. röhögött... A sötétben el akarta rejteni nevetését, de a hangja... észrevettem a hangján, hogy nevet. A kulcsok, azt mondja, mért gyűjtöm a kulcsokat? A letűnt társadalmi osztály birtokköszöne... És röhögött.

Fel-alá járkált a szobában, mezítláb, a házigazda hálóingében; egészen jól illett neki, ám ő nagyon kutyául érezte magát benne. Mintha bolondinget húztak volna rám, nem találom helyemet. Ó, folytatta morfondírozását, mindenáron éreztetni szeretné velem, hogy mennyire szánakozik helyzetemen, mennyire bánkodik az én bánatomon. Kulcsokat gyűjt! Azt mondja, „magányosság”, számalomból kerülgeti azt a szót, amire gondol, az igazit. Boldogtalanság. Boldogtalan. Én. Ó meg — győzedelmeskedő! A triumfátor! Geometeor!

Megaláz tulajdonképpen, ha az ember jól belegondol; ideadta az ingét, bagatellizál engem, s jót röhög a markába. Még fogkefét se hoztam magammal, mindenemet otthon felejtettem. Reggel majd felajánlja a magáét, meglátják, még erre is képes... „Csak úgy, mint otthon, egy cseppet se feszélyezze magát”... En itt a ház barátja vagyok? Hogyan? „Nem működött együtt a megszállokkal”... En egy jellem vagyok! Azok közül való. Aztán itt van Anna stílusa: „Ötévi hiábavaló várakozás után, amikor már minden reményünket elvesztettük...” A reményt a várakozásban, a várakozást a reményben... Csitt!...

Hirtelen elhallelatott: egész testében megmerevedve fülelt. Úgy tetszett neki, mintha... Igen, vad ritmusú csikorgás, mint valami rettenetes, ellenállhatatlan erőtől üzetett, siető evezőrudaké a regattán. Fájdalmasan, nagyon fájón jajongott benne ez a bütordarab, benne és megbántottságában, megaláztatottságában, szégyenében, ingében ennek a pórere vetkőzött nyers erőnek...

Lecibálta magáról az inget és undorral elhajította. Most ő maga is meztelen, de erőtllenül, evezők nélkül, a sietőség ritmusa nélkül, céltalanul. Olyan, mint a megfeneklett és elhagyott hajó az ég felé fordult, korhadó bordáival. A vitorlák bevonva, az utazás véget ért. Mindennek vége!

Az az ütemes csikorgás pedig csak nem halkult. Pattog, perceg megszokottan, otthonosan, mint a háziegér rágcsalása az éj csendjében, és egyre terjed ez a buja, szemérmetlen nesz tele suttgó, lihegő, illatos gyönyörrel. A pincétől a padlásig betöltötte ennek a kínos éjszakának a házastársak fölé magasodó sötét boltíveit, és húzza világnak, harsog, orgiázik a koromsötétben, az esztelen gyönyörtől megrészegülten. Úgy érezte, megőrjiti ez a kitar-

tás. Gondolatai elkeveredtek a két test hullámzásával — egy-kettő, egy-kettő —, és észrevette, hogy szíve dobbanásával is milyen hevesen követi az éjszakának ezt a rengését, ringását a háborítatlan, póre élvezet buja levegőjében.

Az ágyra vetette magát, fejét a párnákba temette, hogy megvédje magát ettől az észbontó táncától, ettől a viharos hajózástól, tengeri betegségtől. Csendes rév pedig sehol, sehol egy talpalatnyi szilárd támasz, sehol ebben az éjszakában, mely szüntelenül mások szerelmének hullámain ágaskodik és hintázik! Borzalmasan szenvedett. Rángatózott, vonaglott az ágyon, mint az eltaposott féreg, mint a béka, melyet áram sújtott abból a rettenetes gépezetből, mely ott jár, harsog, dübörög a sötétben és egy reményekből, álmokból, kínokból, vonaglásokból alkotott egész életnek a hajtóműve.

Valami süssant a kezében, valami keményet tapintott a párna alatt. Vörös celofánpapírban (vörös!) hosszúkás csomag, aranyzsinórral átkötve. A papírban egy kulcs volt, az a bizonyos kulcs, a *mennuországé*, melyet tizenegy évvel ezelőtt az ördög leakasztott onnan az ablak alól. És itt van ni. itt a pokolban! Most be volt aranyozva (kárt tettél benne az aranyozással, Anna!) és betűk meg számok voltak belevésvé. A tollán 1937 állt, gót csipkészetű felső részen pedig 1948. Szárának egyik oldalán ez állt: *Toninak*, a másik felén pedig: *Anna*. Hát így. Ez volt az a *meglepetés*, amiről a levélben írt. „Van ám egy meglepetésem számodra!” Bearanyozva...

Valójában azonban meghatotta a dolog. Ez az aranyozás, ez az ajánlás, a számok és betűk, a két név, az övé és Annáé, amint így, a kedves figyelem révén, bizonvos gyengéd, bensőséges kapcsolat szálaival fúzi össze őket a nyelvtani eset, olyan ez, mint egy csók.

Egész mezíten testében megborrongott ettől az érzéstől. Anna! Verejték csorgott a hátán, nehezen lélegzett; az éjszaka levegője nehéz volt és párás, a legkisebb szellő nélkül.

Az ablakhoz lépett.

Kendőlobogtatás... tizenegy tavasszal ezelőtt. Fehér zsebkendővel való reggeli üdvözetek az ablakból távcsővén át pedig látja őt a másik ablakban, látja, hogy mosolyog teljes szépségében, az álomtól felüdülten, és vissza-integet... És azután jött a levél, mindennap: „Egyetlen, egyetlen Tónim...

Mért volt oly lusta a kezed tegnap, amikor integetté? Alig mozgott, mint ha benne már nem volna szerelem? Írjál, írjál azonnal és küldd el Lúciától. Nem bírom kivárni a holnapi postát. Most mindjárt akarom olvasni, hogy szeretsz, hogy csak engem, csak engem szeretsz, bolondul. Éppen így írd, bolondul!”

Majd azok a szomorú napok, amikor Anna nem integethetett neki. „Egyetlen egyetlenem... Róza tanti sejt valamit. Láttá Lúciát, amikor hozta a levelet, de magát a levelet nem látta. Most minden reggel éppen a mi üdvözléteink idejében akasztja az ablakba a papagájt és sokáig beszélget vele. Ó, tudom én, nem a papagáj miatt van ez, hanem miattam. Folyton az ablakom felé tekintet, meg akar lesni, a papagájnak meg azt mondogatja, hogy: *Buon giorno, amor mio, buon giorno, tesoro mio*, de én tudom, hogy ez nekem van címezve. Öreg már és féltékeny... Egyetlenem, légy türelemmel, nem fogok válaszolni néhány napig, de te azért integess nekem, integess, édes, drága bolondom...”

És mind a mai napig integet az a bolond, bolond ember a kendővel az ablakban minden reggel. Róza tanti pedig, ez a szeszis aggszűz ott játszadozik az öreg papagájjal Anna szobája ablakán és becézgeti: *tesoro, amor mio*... Csak színleg illeti ez a papagájt, mert szemérmes Róza tanti, nem meri kimutatni szerelmét, hanem várja, hogy valami fiatalember megkérje, vár, pedig majd kigyullad a szerelemtől. Ám ő, Tomko, az emléket köszönti az ablakból, ő...

A ragyogó telihold már a látóhatár peremén ült és a tükrösima vízen át tréfásan, nagy, sárga nyelvet öltött rá, egészen idáig az ablaka alá, mintha csúfolódna.

Hisz ő gúnyt űz belőlem azzal az aranyozott kulccsal — villant agyába hirtelen. Azok az évszámok és a két név egymás mellett... mindez semmi más... mint kettőjük előre megbeszélt trükkje.

Eszébe jutottak azok ott ketten... A házban most álmos, bágyadt béke honolt. Csak a csend, csak a csend dobolt fülében, szegény, felkavart vérének neszezése, amint szomorúan, rezignáltan settenkedett ereiben és valami csendes félnék elégedetlenséggel vert benne.

De talán mindez nincs is! — gondolta. — Lehet, hogy ez csak megint af-

féle idegláz és én félrebeszélek, mint akkor, tizenegy éve, amikor Anna elment. És nincs vad ritmus sem, és nincs mozgás sem, hanem a vér dobol bennem, az én vérig sértettségem, miközben szép emlékeit ringatja hullámain, a múlt altatódalát dúdolja — csicsíja, csicsíja...

Ott állt az ablakban, mezítelen ámokfutóként bámulva a Holdra és úgy mozdítófa üres karjait, mintha gyermekeket ringatna álomba, csicsíja... csicsíja.

Mélyen a ház belsejében, arra meszsze az „ő szobájukban” fölsírt a gyerekek.

Sírj csak, sírj, kicsim csicsíja, csicsíja... — hintázta a gyereket. A te édes... édes... anyád... valami mást akart mondani, valamit, ami kiszakadt belőle keserűségében, valami csúnyát, cinikusat, ám a gyerek éppen akkor elcsendesedett... és ő rá gondolt arra a kerek, fehér csecstre, amit az anyja most átnyújtott gyermekének a hálóing ablakán át... Irigykedett a gyerekek, féltékeny, undorral, pfuj!

Nevetéses. Ezt az emlőt holnap megkeresztelik, titokban, az apja tudta nélkül. He-he-he, nevetgált magában erre a gondolatra, a lesújtani készülő kígyó gyilkos meglepődöttségével. És a keresztapa a kicsi bölcsőjébe helyezi ajándékát. Ajándék... Ah!

Leült az ágy szélére és mélyen felsóhajtott. Elhatározása súlyosan nehezedett lelkére és még mindig határozatlanul ingadozott: igen — nem, igen — nem. Nyugalmas napokat éltem, szomorú napokat... és éveket... Nem tudta már maga sem, mit beszél. Bár hagyták volna így élnem tovább, bár hagyták volna békében! Ó, Anna, Anna!

Mint a rossz színész a megrázó drámákban, hagyta, hogy feje nagy ívben, stílusosan a mellére hulljon, csúszoteg, celtalan tekintetét pedig a padlóra szegezte. Ám nem oda mézett, hanem sovány vékony lábait vizsgálta. Dacadt, kék erek kígyói hálózták be, tapintható, kékülő vénák, melyekben sötét és sűrű, élettelen vér folydogált.

Meghalt öbenne minden, élettelen és csúszoteg lett, és a fáradtságnak meg a minden-mindegynek valami sötét hangulatában támadt benne ez a gondolat: De hát ki tudja, lehet, hogy mindez jól is van így, szép fölük... Annától... és a földmérőtől. Talán a földmérő is tud a keresztelőről, csak... Eh, mit lehet tudni!

Érezte, hogyan keríti hatalmába, idegről idegre járva, valami ismeretlen kór, valami grippe féle, csuklóiban és izmaiban valami gyöngeség, és hosszú, sovány mezitelen testétől meg rémséges, gonosz gondolataitól való émelygő rosszullét... Nini, itt van ez a robbanószer. Elvette a csomagot az éjjeliszekrényről. En... én ezt a házasságot itt a levegőbe röpíthetném!

Ennek a lehetőségnek a színpadi pátosza meghatotta, és egyszerre, tán éppen megilletődöttsége miatt, valami váratlan, magános, egyenesen nevetséges jóságot fedezett fel lelkében, olyan volt ez, mint a máról holnapra magnótt szemétdombi virág, mely mindenféle bűzben egymagában és önmagának tetszelegve illatozik. Szívébe a megbocsátás enyhülése költözött. A megbékülés himpóra hullott kicsiny virágkoszorújából, és a jóság, a váratlanul bekopogtatott jóság tömjénével ilatosította ezt az új helyzetet maga körül, mi több könnyeinek szenteltvizével meg is áldotta ama házastársi ténnyt, ott az előbb. Sírdogált csendesen és boldogtalanul, mint a szerencsétlen ember, aki egyszerre megérezte magában a lovagias áldozat nagyságát.

Eloldotta a piros szalagot, felbontolta a selyempapírt és kivett egy levelet a csomagból. A kekes borítékon (az ég színe ez, Anna!) gondos kézírással az ő címe állt, melyben gyengéden hangsúlyozott vonalaival és hajlataival, meghatóan rajzolódott ki az n, mintha azt a kezét egy, még sehol lenem írt szerelem vezette volna.

Leereszkedett a padlóra és közben csókolgatta ezeket a kerekded, lágyvonalú betűket és azt a kezét, mely leírta őket és azt a szívet, mely érezte ezt a puha, jóságos, figyelmes szerelmet, mely itt oly gondosan, gyengéden, figyelmesen öltött alakot nevének betűiben... Édes, édes n! — da-dogta bódultan —, mintha szép, kerek almáival pecsételt volna ide: domb — völgy — és megint domb. Édes!

Szinte esztét veszítette. Azután, ahogy sorna olvasta Anna leveleit keltezésük szerint, érezte, hogyan járja át mind jobban ez az édes méreg, egy végig nem álmodott, durván megszakított álomnak ez a gyönyörteli borzongása, és most ismét álmodni készült, visszateenni régi kábulatába, részegségbe annak a hajdani, éppen hogy csak megérezett, csak megsejtett, de sohasem élvezett boldogságnak. Fürdött Anna

szavainak zuhatagában, sóhajaiban mosakodott.

A város tornyain ütöttek az órák, de ő nem hallotta őket: az idő megállt fölötté. A Hold már régen eltűnt a látóhatár mögött. Kint csend és sötétség. Csak a tücskök félének, búbanatos zenéje hallatszott időnként — cirip, cirip... Ettől volt az éjszaka oly mély és sötét, oly csupa illat és csillagos, és álma is ettől élte életét és álmodott.

— — — — —
És itt ennek a csúfondáros mesének is el kellene halkulni, meghajolni e fájdalmas virrasztás előtt és nesztelelenül, lábujjhegyem visszavonulnia, nem nézve tovább ezt a nyílt sebet, mely önmagát nyaldossa ott a világos ablakok mögött. Távozzon a mese, lépjen ki az éjszakába... Kukkantson be más, kioltott fényű ablakokon, melyek mögött másféle álmok szövődnek...

Am a szomszédságban hangos kukorékolással jelezte az időt egy kakas és szertefoszlott az álomkép. A jó házőrző is ott az ablak alatt fölébredt tőle és duzzogva valami átkot mormogott a foga között. Fönn a szobában pedig az a meztelen Trisztán, levelek hal-mazától körülvéve a padlón, álmainak felhőjében, megborzongott a valóság hideg érintésétől.

Es megint itt az alkalom, hogy károsodás nélkül visszavonuljon a mese, hátát fordítson ennek a szerencsétlen, fölébresztett, bután báméskodó embernek a padlón... Ő azonban, ő maga, nem akarta, hogy ily módon lerántsák a fellegekből a földre, és hogy... egyszerűen itthagyják a padlón, mindörökre. Valóban, vajon befejeződhet-e egy élet így, pucéran ott a padlón, szertedobált régi szerelmeslevelek közepette? Ő maga követeli a befejezést, a mesét is, az életét is. Ezért most megérezte meztelen fenekét a parketten, elkomorodott rettentően ettől az érintéstől és fölemelkedett, mint az az ember, aki nem tudja, mit kezdjen magával...

Nesztelenül, lábujjhegyen kilépett a folyosóra...

Hát nem látják, hogy ezt ő maga akarja, nem a történet kívánja így? A mese szívesebben ittmaradna a szobában, vele pedig megalkudna valami befejezésben, hogy megtakarítsa melki mindazokat a felesleges és szegyelemi való ostobaságokat, melyeket még elkö-vethetne. De vele nem lehet semmilyen

ületet kötni: ő még érezni akarja Anna közelségét, a vég előtt még halálj akarja Anna lélegzését.

A sötétben botladozva egy ajtót tapogatózott ki, mely mögött erőteljes, szélesen elnyújtott, teli tüdejű, levegővel gazdagon táplált, férfias lélegzés neszei hallatszottak. E természetes, egészséges, elemi egyszerűségű lélegzés mellett egy másik is hallatszott, dallamos, finom, meg-megremegő lehelet, mint amikor nesztelen szellőcske kapaszkodik könnyű muszlinleplekbe és átsuhog, suhog az áttetsző, habszerű szövedéken. Viszszafojtott lélegzettel hallgatta ott a folyosó sötétjében ezt a két annyira különböző, annyira össze nem illő, de a közös éjszaka tűzében... a közös ágyban... mégis annyira összefonódott, egymásba ölelkező álmot. Ő elválasztotta, kibogozta őket és simogatta azt a másikat, azt a remegőt... mely olyan, mint a selyemfüggönyöket suhogtató szellő... Száját csókra igazította és megcsókolta Anna lélegzetét. Aztán pedig óvatosan közelebb lépett az ajtóhoz és egy végtelen hosszú, félelmetes csókot forrasztott rá, mintha örökre itt akarta volna hagyni átkozott szerelmének nyomát ezen az ajtón. Isten veled, Anna... — suttogta.

Visszatérőben, a folyosón, a megbocsátás szavait mormogta, hamis halálvágya pedig az öntetszelgésnek, fontoskodó önsajnálatnak egy olyan érzését táplálta benne, melyben — a mintaszerű mártíromság piedesztálján — emberük szinte jól érezte magát. Kinek jutott még ilyen sors osztályrészü, mint neki... és ki tudná, ki tudná még ezt elviselni? Revolver, méreg, mind-egy, mi, felhőkarcoló, melyről széles gesztussal fejest ugorhatna a mélybe... oh!

Valójában pedig valami „enyhe szer” után nézett szét a szobában, mintha csak egyszerű tisztulásról volna szó, nem halálról. Tekintete következetesen elkerülte, ami késre, kötélre, mélységre emlékeztette, mert... mindez túlságosan közönséges, hozzá nem méltó... Egyszerre csak észrevette, hogy az a piros szalag van a kezében, melyet Anna leveleiről oldott le. Jó, nem fog elszakadni... Hazudott. Bizonyos értelemben poétikus volt ez az eszközt, tett neki a selyemszál bizarr jelképesége és amikor kipróbálta, elég erős-e, ezt is jelképesen és ösztönöség nélkül tette, és persze, hogy könnyen kiállta a próbát. Hurkot formált, nyakára illesztette (látják, mit csinál ez az em-

ber?), a zsinag másikk végét pedig az ablakilincshez kötötte.

Így, mondta ekkor. És most — isten veletek!... és mindenkinek mindent megbocsátok... Hátat fordított az ablaknak és számolni kezdett: egy, kettő, három, éppúgy, mint a gyerkőcök, amikor mehezen szánják rá magukat, hogy beleugorjanak a vízbe. Hirtelen le-guggolt, kirugva lábait a sima, fényes parketten...

Bumm! — visszhangzott az egész házban. A padlón találta magát, ahogy szétvetett lábakkal ül Anna levelei között. Legelőbb ijeszto dobolást érzett a fülében és valami ütést a fején, ezért így is maradt, lent ülve, meglepetten, bámészan, a piros zsinaggal a nyaka körül, mint az agyonrémült öleb, mely az ablakból kipottyant az utcára.

Még mielőtt magához térhetett volna (és kellett ez neki?), nyílt az ajtó és a szobába, szemét dörzsölgetve, berontott a földmérő, nehezen ébredve rá, hogy mi is történt tulajdonképpen. Kisvártatva befutott Anna is, meztláb, éppen hogy csak magára kapott házi-ruhájában, mely elől nyitva volt és látatni engedte mellét, szinte a hegyéig.

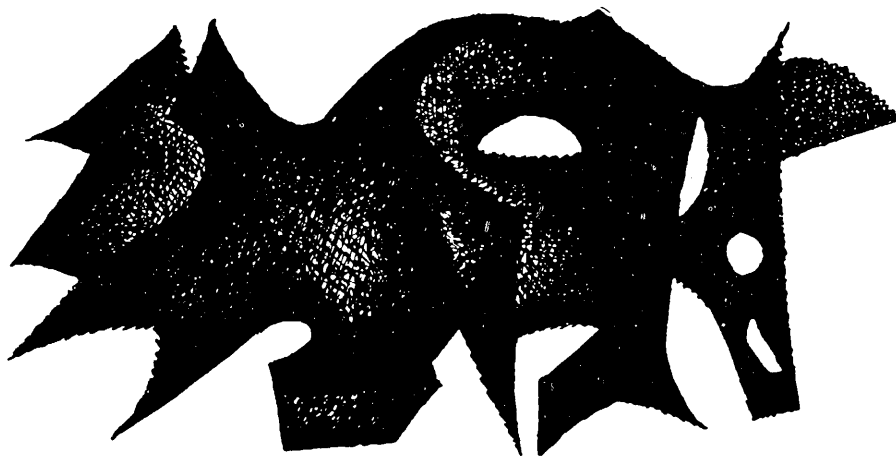
— Toni, az istenért — sikolt Anna és rémületében észre se veszi, hogy Toni anyaszült meztelen. A földmérő az ajtóban maradt és lassan érteni kezdi a dolgot: látja a zsinag darabját az ablakon, másik felét meg Toni nyakán... Gondolatban összeköti a kettőt. Világos. A megvető szájalom fintora jelenik meg az arcán.

— Toni, mi történt veled? — remeg Anna, miközben fölébe hajol. Nem ért az egészből semmit; sehogy sem veszi észre még mindig, hogy a férfi ruhátlan. Ő pedig érzi rettenetes pőreségét a padlón és egyre kapkodja magára a leveleket, hogy eltakarja szegyenét, mint Ádám a paradicsomban. amikor — mint ahogy Mózes írja — kinyílt a szeme és látta, hogy meztelen. Anna csak ekkor vette észre, ebben a rejtőzködésben, és ugyanebben a pillanatban megérezte saját födetlen mellét is. Halkan fölsikoltott szegyenében, keblét eltakarta és behunyta szemét. Ő pedig, ő rajta felejtkezett Anna meztelen lábcskáján, ahogy azokon a leveleken taposott, melyeket fönt azok a kezeccskék irtak... és mosolygott üresen és reménytelenül, mint a kétségbeesett ember, aki élete túlsó partján ül és nem remél már semmi többet.

Megértette a földmérés ezt az Anna lábára vetett tekintetet is (elolvasta egy levél elejét legfölül: „Egyetlen, egyetlen Tonim”) és megértette ennek a ruhátlan boldogtadannak ezt a bárgyú mosolyát is. Szótlánul hozzálépett, leoldotta nyakáról a neveléséges hurkot, karjába emelte, mint egy gyereket és odavitte az ágyhoz.

Ő átengedte magát ennek a szamaritanizmusnak oly tehetetlenül, mint a kötélről levágott holttest, miközben bizalmasan odasúgta a földmérőnek: „Maga azt gondolta tán, hogy én szerencsétlennek érzem magam... és hogy legkevesebb... fölakasztom magam emiatt? Jól megréfáltam magukat, mi?”

Borbély János fordítása

B. Szabó György szövegrajza